

Výuka psychologie a rok 2016 – pokroky a významné události v České republice

Alena Nohavová, Jan Mareš

Na úvod je potřeba zmínit, že výuce psychologie a její didaktice v České republice dlouhou dobu nebyla věnovaná pozornost. V důsledku toho je didaktika psychologie u nás teprve v procesu hledání a vytváření koncepčního a teoretického vymezení (Vašutová & Ježková, 2015, srov. se situací na Slovensku, viz Sokolová et al., 2013). Výuce psychologie bohužel není v tomto směru nápomocná ani didaktika společenských věd, v jejímž rámci bývá psychologie na některých středních školách vyučovaná (Staněk, 2015). Stojíme tedy na pomyslném začátku řešení všech základních didaktických problémů a otázek vzdělávání v psychologii: *koho a co* v psychologii vyučovat, *proč* a *jak* to učit a *jakým způsobem zkvalitňovat výuku* (srov. Chrz, Nohavová, & Slavík, 2015).

Pro společné hledání odpovědí na uvedené otázky týkající se výuky psychologie jsme v roce 2016 měli hned několik příležitostí. Tou první významnou událostí v celoevropském měřítku byla **mezinárodní konference pořádaná Evropskou federací asociací učitelů psychologie (EFPTA)**, které se účastnilo kolem 90 přednášejících – kolegyně a kolegů – odborníků – ze 14 evropských zemí. Během dvou dnů (8. – 9. dubna) byl v Praze vytvořený prostor pro sdílení různorodých témat spojených s výukou psychologie a předávání si konkrétních zkušeností.

Konference byla otevřena příspěvkem I. Stuchlíkové a A. Nohavové o stavu výuky psychologie v České republice. V závěru přednášky byly shrnuty výzvy, před kterými výzkumně v oblasti výuky psychologie a její didaktiky v ČR nyní stojíme. V rámci hlavních přednášek účastníky zaujal příspěvek o propojení neurověd a vzdělávání (G. Sutton). Přednáška byla věnovaná celé řadě témat vyplývajících z provázanosti těchto dvou oblastí. Pro ilustraci zmíníme například „neuromýty“ rozšířené do výuky psychologie¹. Inspirativní taktéž byla přednáška A. Puolakka o tom, co má společného stand-up comedy a vyučování. Každý učitel jistě nejednou přemýšlel o tom, jak upoutat pozornost studentů, zvýšit jejich zájem o probírané téma a učinit svůj předmět zajímavým. K tomu lze použít právě některé techniky stand-up comedy.

Z oblasti síťování byl představen projekt zaměřený na vybudování evropské sítě studentů učitelství psychologie (S. Längler, M. Stueckemann a M. Behrendt) nebo programy International Baccalaureate (IB), které nabízejí mezinárodní vzdělávání (C. Blades). J. Cocker přítomné seznámil s návrhem na mezinárodní studentský projekt ne/rovnosti pohlaví inspirovaný nigerijskou spisovatelkou Chimamanda Ngozi Adichie a její knihou *We Should All Be Feminists*. Síťování se objevilo ještě na workshopu, na němž J. Firth a H. Puolakka představili projekty zaměřené na mezinárodní spolupráci mezi učiteli psychologie a studenty.

¹ „Neuromýty“ jsou nesprávná tvrzení o fungování mozku při učení, jejichž původ často spočívá ve skutečných vědeckých poznatcích (Dekker et al., 2012). Příkladem je tvrzení, že využíváme pouze 10 % mozku, nebo že učení by bylo možné zlepšit, kdyby se děti učily podle svého preferovaného stylu učení.

Ve workshopech byla pokryta široká škála témat, inspirativních postupů a metod pro výuku psychologie. Všichni účastníci konference měli možnost si ve skupinách vyzkoušet různé učební úlohy, jako například výrobu jednoduchého neuronu, či nakreslení experimentu bez použití slov aj. (workshopy vedli D. Coombs, M. Eggertsen, H. Hafsteinsdóttir, A. McCarthy, J. McGinty, J. Moody, H. Puolakka, A. Skinner, L. Sokolová, M. Williamson). J. Moody přítomné seznámila s možnostmi využití kvízu ve výuce psychologie inspirovaného televizním pořadem. U. Kittler představil možnosti využití románů pro výuku psychologických fenoménů. R. M. Schrempf ukázala základní model, který může studentům pomoci pohybovat se napříč různými oblastmi, disciplíny a tématy psychologie. Jak studentům prostřednictvím zkušenostního učení přiblížit reálné situace, včetně výhod a nevýhod tohoto typu učení, představily F. Short, T. Lloyd. J. Taylor a J. Hulme na případových studiích uvedly postupy a činnosti rozvíjející psychologickou gramotnost. Vyzkoušeli jsme si i pitvání mozku ovce, kdy G. Sutton ukázal podobnosti a rozdíly mozku ovce a člověka. Je velkou otázkou, zda tato aktivita je opravdu přenositelná do výuky psychologie (kolik těchto mozků bychom museli asi mít). U mozku, i když z jiného hlediska, setrvali účastníci workshopu zaměřeného na mozkové funkce a psycho-pedagogickou podporu kognitivní aktivity u předškoláků (R. Chumicheva a O. Zvereva). O rozdílných cestách a požadavcích, jak se stát učitelem psychologie v různých zemích, a v této návaznosti i o obvyklých problémech, se kterými se potýkají učitelé psychologie, se diskutovalo na workshopu L. Sokolové. E. Bentley přiblížila téma citlivosti a respektu v psychologickém výzkumu.

Jak to na konferencích bývá, tato široká škála témat, přístupů k výuce, metod výuky psychologie pro různý stupeň vzdělávání byla nabídnuta v paralelních sekcích. Proto leckterá z nich svým zájemcům unikla. Alespoň malou náhradou pro ty, kteří se všech sekcí nemohli zúčastnit anebo pro ty, kteří na konferenci nebyli, je vystavení některých prezentací² a zprávy³ z této konference na webových stránkách EFPTA.

Během konference hovořila prezidentka EFPTA H. Puolakka a viceprezidentka H. Hafsteinsdóttir o současných a budoucích aktivitách EFPTA. Jedna z nich – další ročník konference se uskuteční v roce 2018 v Reykjavíku. Více informací je rovněž uvedeno na stránkách EFPTA⁴.

Další významnou událostí spojenou s didaktikou psychologie bylo **založení odborné sekce pro výuku psychologie při Českomoravské psychologické společnosti (ČMPS)**. Odborné sekci předsedá Jan Mareš, místopředsdou je Miroslav Charvát a místopředsdkyní Alena Nohavová. Mezi hlavními cíli této odborné sekce při ČMPS v roce 2016 bylo propojení odborníků na konferencích a diskutování o stěžejních tématech spojených s didaktikou psychologie, které se realizovalo v několika konkrétních podobách.

Na **Psychologických dnech v Olomouci** (7. – 9. září) se podařilo vytvořit samostatnou sekci, v rámci níž byly řešeny konkrétní přístupy a postupy ve výuce psychologie: kazuistika z výuky psychologie postavená na metodice 3A (A. Nohavová) a možnosti využití psychologického portrétování ve výuce (I. Fabianová). Jak zapojit studenty do výuky pomocí hlasovacího zařízení představili M. Charvát a L. Viktorová. L. Viktorová také seznámila účastníky konference s hodnocením studia absolventy bakalářské Psychologie na Filozofické fakultě UP v Olomouci.

² <http://efpta.org/home/conference-events.asp>

³ <http://efpta.org/docs/EFPTA-Newsletter-October-2016-fina-825533-16-10-2016.pdf>

⁴ <http://www.efpta.org>

J. Lukas, K. Bartošová a J. Mareš reflektovali realizovanou proměnu praxí na Pedagogické fakultě MU v Brně, a to i v návaznosti na výuku psychologických kurzů v pregraduální přípravě studentů. T. Škubalová a T. Fikarová uvedly možnosti využití metafor ve vzdělávání. Různorodost témat prozrazuje, že cesta k budování didaktiky psychologie v ČR bude postupná. Na jejím začátku ti, kteří se jí věnují nebo okrajově se jí dotýkají, postupně propracovávají její různé stěžejní oblasti.

To se ukázalo i na další konferenci v Brně s názvem **Učíme psychologii / Teaching psychology** (3. listopadu). Tato konference má již svou tradici, je pořádána v Brně od roku 2011. Kromě teoretických úvah nad výukou psychologie (E. Řehulka) byly představeny konkrétní příklady dobré praxe prostřednictvím různorodých témat v různých oborech: individuální psychologie (L. Sokolová), psychologické hry a experimenty ve výuce psychologie (P. Žiaran), metakognitivní strategie ve výuce psychologie (K. Juklová), aktuální otázky z psychologie pro pedagogickou praxi (T. Fikarová), statistika pro psychology (H. Klimusová a M. Jelínek). Další diskutovanou oblastí byla reflexe výuky: úvod do psychologie pro studenty učitelských oborů (A. Nohavová) a metodologie pro studenty psychologie (L. Viktorová a M. Charvát). Další témata byla probírána z aspektu učitele: morální distres učitele (Jiří Mareš) a well-being začínajících učitelů (Jan Mareš). Z pohledu studentů bylo řešeno téma vysokoškolského studia jako svébytného životního stádia studentů (B. Pánková). Linie témat se rozšířila i do oblasti nižšího stupně vzdělávání – výuka psychologie a pedagogiky pro učitele primárního a preprimárního stupně (I. Žaloudíková) a nižšího věku zkoumaných osob – jak zkoumat koncept národní identity s dětskými respondenty (V. Kolaříková).

Za zmínku ještě stojí **programová sekce** v rámci **24. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu (ČAPV)**, která se konala na Pedagogické fakultě JU v Českých Budějovicích (15. – 16. září). Nad výukou psychologie se diskutovalo jednak z obecnějšího pohledu na teorii exprese ve výuce, která se týká problematiky tzv. funkční gramotnosti ve výuce psychologie (J. Slavík), tak uvedením konkrétních příkladů využití exprese ve výuce psychologie směřující k psychologické gramotnosti (A. Nohavová a V. Chrz). Zastřešující pohled na výuku psychologie v zahraničí přinesla L. Sokolová. Z jejího příspěvku bylo patrné, že výuka psychologie v zahraničí má různorodé pojetí, zázemí, historii i současnou podobu. Což je pro nás na jednu stranu inspirativní, na druhou stranu je to impulz pro svébytné budování didaktiky psychologie, která bude kriticky reflektovat historii a tradici výuky psychologie u nás.

Současně s pohledem zpět do roku 2016 je potřeba zmínit i budoucí výhledy. Mezi základní cíle odborné sekce pro výuku psychologie při ČMPS patří podpora sdílení a předávání si zkušeností na konferencích. Dále příprava monografie, která bude zaměřená na výuku psychologie. Zvyšování informovanosti o EuroPsy v rámci oborového studia psychologie. V neposlední řadě sdílení dobré praxe z výuky psychologie pro nepsychologických oborů i pro budoucí psychology.

Literatura

- Dekker, S., Lee, N.C., Howard-Jones, P., & Jolles, J. (2012). Neuromyths in education: Prevalence and predictors of misconceptions among teachers. *Frontiers in Psychology, 3*, 1–8.
- Chrz, V., Nohavová, A., & Slavík, J. (2015). Psychologická gramotnost ze dvou poznávacích perspektiv: aktuální výzva pro výuku psychologie a její didaktiku. *Studia paedagogica, 20*(3), 21–46.
- Sokolová, L., Lemešová, M., Masaryk, R., Kanisová, D., Bašnáková, J., & Kostovičová, L. (2013). *Psychológia v sekundárnom vzdelávaní*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Staněk, A. (2015). Didaktika společenských věd. In I. Stuchlíková & T. Janík (Eds.), *Oborové didaktiky: vývoj – stav – perspektivy* (s. 327–360). Brno: Masarykova univerzita.
- Vašutová, M., & Ježková, V. (2015). *Didaktika psychologie, vybrané kapitoly*. Ostrava: Ostravská univerzita.

O autorech:

Mgr. Alena Nohavová, Ph.D. působí na katedře pedagogiky a psychologie Pedagogické fakulty JU v Českých Budějovicích. Mezi její profesní zájmy patří exprese a expresivita ve výchově a vzdělávání, psychosomatický přístup k hlasově-osobnostnímu rozvoji, psychologická gramotnost a didaktika psychologie.

Kontatní údaje:

Adresa: Pedagogická fakulta JU, Dukelská 9, 370 00 České Budějovice
E-mail: nohava01@pf.jcu.cz

Mgr. et Mgr. Jan Mareš, Ph.D. vede katedru psychologie Pedagogické fakulty MU v Brně.
E-mail: mares@ped.muni.cz

Nohavová, A., & Mareš, J. (2016). Výuka psychologie a rok 2016 – pokroky a významné události v České republice. *E-psychologie, 10*(4), 81-84. Dostupné z http://e-psycholog.eu/pdf/nohavova_mares-zp.pdf